

Politiets forebyggende arbeid mot narkotika

en teoretisk oppgave

av

Asgeir Jakobsen

BACHELOROPPGAVE (OPPG300-O)

Politihøgskolen avd. Oslo

2012

Innhold

1. Innledning.....	2
1.1 Problemstilling.....	3
1.2 Motivasjon for problemstilling.....	3
1.3 Begrepsavklaring/avgrensning.....	3
2. Metode.....	5
3. Amfetamin og Cannabis.....	6
3.1 Amfetamin.....	6
3.2 Cannabis.....	7
4. Personorientert kriminalitetsforebygging.....	8
4.1 Personorientert kriminalitetsforebygging.....	8
4.2 utfordringer knyttet til bruk av personorientert forebygging.....	9
4.3 Proaktivt og reaktivt politiarbeid.....	10
5. Ungdomskontrakter.....	11
5.1 Prøveprosjekt med ungdomskontrakter.....	11
5.2 Rehabilitering og straff.....	11
5.3 Vilkår og innhold i ungdomskontrakter.....	12
5.4 Problemstillinger og utfordringer knyttet til bruk av ungdomskontrakter.....	13
6 Politiet og skolens forebyggende samarbeid.....	13
6.1 Politiets samarbeid med skolen.....	13
6.2 Undervisning i skolen.....	14
6.3 Bruk av narkotikahund på skolen som forebyggende tiltak.....	15
7 Bekymringssamtalen.....	16
7.1 Innledning og forord.....	17
7.2 Gjennomføring av en bekymringssamtale.....	17
8. Avslutning.....	19
9. Referanseliste.....	20
9.1 Selvalgt pensum.....	21

1. Innledning

Rusmiddelavhengige blir hyppig eksponert i presse og media. De fremstilles med helt spesielle karaktertrekk. Slitne, møkkete, med knekk i knærne og et sløvt blikk på jakt etter neste skudd. De er ikke uvanlig at publikum får nærbilder som viser hvordan sprøyten blir satt i lysken eller halsen, samtidig som man informeres om at andre blodårer er ødelagte etter mange års rusing. De er fortellinger om rusavhengige som overlever ukevis uten penger, varmt husvære, mat eller andre basale materielle goder. (Lossius, 2011, s. 26)

Bruk av narkotika innebærer vesentlig risiko for å utvikle både sosiale, fysiske og psykiske skadevirkninger. Dette omfatter problem med jobb og utdanning, utvikling av alvorlige fysiske sykdommer grunnet nedsatt immunforsvar, endring av virkelighetsoppfattelsen, panikk- og angstproblemer, samt vesentlig risiko for å gjennomføre annen kriminalitet for å finansiere eget narkotikaforbruk. (Politiet, 2010)

Jeg skal i denne oppgaven presentere, beskrive og drøfte ulike forebyggingsmetoder som politiet kan bruke ovenfor ungdom som bruker narkotika. Målet med disse metodene er å hjelpe ungdommen som misbruker narkotika til å få en bedre og lovlydig fremtid. En fremtid som hindrer at ungdommen ender opp slik som en narkoman blir beskrevet i sitatet ovenfor, og en fremtid som gjør at narkotikamisbruket ikke fører til utvikling av sosiale, fysiske og psykiske skadevirkninger.

Å forebygge lovbrudd er en av politiets mange arbeidsoppgaver. «Å forebygge vil si å være i forkant og forhindre at noe negativt skjer» (Myhre Lie, 2011, s. 21). Å forebygge bruk av narkotika er en komplisert og vanskelig prosess. Derfor er det enighet både faglig og politisk at politiet ikke kan bære dette ansvaret alene.

Politiet skal arbeide kunnskapsbasert og i nært samarbeid med andre offentlige aktører som har ansvar for forebygging. De sentrale føringene som er gitt i forhold til forebygging av barne- og ungdomskriminaliteten innebærer at det skal inngås forpliktende samarbeid med avklarte rolle- og ansvarsforståelse mellom politi og andre etater. (Politidirektoratet, 2011, s. 10)

Ungdomstiden beskrives som en sårbar tid hvor hver enkelt skal stå på egne ben og løsrives fra foreldrene. Ungdommene skal bli selvstendige individer og skape sin egen identitet. Det er også en tid hvor ungdommen selv er sårbar for påvirkning fra jevnaldrende. På bakgrunn av nevnte forandringer og tilpasninger i ungdomstiden er det flere risikofaktorer for rusmisbruk, i følge Conrod, Castellanos-Ryan & Strang, 2010 (siteret i Gåsnes, 2011, side 16).

Emosjonelle og personlighetstrekk som håpløshet, sensitivitet for angst, impulsivitet eller sensasjonssøking og påfølgende uheldig mestringsstil som unngåelse, uselvstendighet, aggresjon, og rusmisbruk vil gi en sårbarhet med økt risiko for misstilpasning og rusmisbruk. (Conrod, Castellanos-Ryan & Strang, 2010)

1.1 Problemstilling

Hvordan kan politiet forebygge bruk av narkotiske stoffer, blant ungdom i alderen 15-20 år?

1.2 Motivasjon for problemstilling

Jeg har gjennomført 9 måneders praksis som politistudent fra august 2010 til juni 2011 på Klepp lensmannskontor. Gjennom praksisåret har jeg både observert og vært i kontakt med ungdommer som har vært påvirket av narkotika. Jeg har også vært i kontakt med tidligere rusmisbrukere, som var innlagt på psykiatrisk avdeling. Observasjoner av ungdommer i rusmiljøet, samt ansiktsuttrykkene til fortvilte venner og foreldre ga meg motivasjon til å kartlegge hvordan politiet kan forebygge narkotika problem blant ungdom.

1.3 Begrepsavklaring/avgrensning

Narkotiske stoffer

Narkotiske stoffer er definert som stoffer som står oppført på narkotikalistens. Helse- og omsorgsdepartementet har utarbeidet en egen narkotikaliste, forskrift om narkotika, som er lovfestet. (Narkotikalistens, 1979)

I henhold til legemiddelovens §§24 og 31 er det både ulovlig og straffbart å bruke narkotiske stoffer i Norge.

Det er forbudt uten lovlig adkomst å være i besittelse av eller å bruke narkotika
(Legemiddeloven § 24, 1994)

Den som forsettlig eller uaktsomt overtrer denne lov, eller forskrifter, forbud eller påbud som er gitt med hjemmel i loven, straffes med bøter eller med fengsel i inntil 3 måneder, eller med begge deler. Besittelse og bruk av narkotika, jfr. § 24 første ledd, straffes med bøter eller med fengsel inntil 6 måneder, eller begge deler
(Legemiddeloven § 31, 1994)

I denne oppgaven har jeg valgt å avgrense narkotiske stoffer til cannabis og amfetamin. Statens institutt for rusmiddelforskning, foretar årlig spørreundersøkelser om bruk av rusmidler blant ungdom. Undersøkelsen viste at i 2008 har 10,5 % av ungdommer i alderen 15-20 år prøvd cannabis, samt 2,2 % av det samme utvalg har prøvd amfetamin. Datakvaliteten inneholder feilkilder, fordi ungdommen har bevisst og/eller ubevisst svart feil på spørsmålene i undersøkelsen. (Sirus Russtat, 2012). Kripos har utgitt heftet «Narkotika- og dopingsstatistikk 2010» I dette heftet har Kripos laget et sektordiagram basert på antall beslag som illustrerer hvilken bruksfrekvens de enkelte stoffgruppene har på det illegale markedet. Sektordiagrammet viser at Cannabis utgjør 42 %, samt at amfetamin/metamfetamin utgjør 24 % av den omtalte bruksfrekvensen basert på beslagene til politiet i 2010. (Kripos, 2011) Basert på statistikken fra spørreundersøkelsen til Sirus og beslagene til politiet har jeg valgt å fokusere på disse to stoffgruppene i denne oppgaven, da disse utgjør en stor andel av ungdoms narkotika bruk.

Forebygging

Forebygging er et vidt begrep. «Å forebygge vil si å være i forkant og forhindre at noe negativt skjer». (Myhre Lie, 2011, s. 16) Siden forebygging er definert så vidt, har jeg valgt å avgrense forebygging til personorientert forebygging. Personorientert forebygging handler om å påvirke de bakenforliggende årsakene til at et individ begår lovbrudd. De handler om å avdekke og analysere ungdomsmiljøer og individer som begår kriminalitet og deretter henvise til rette hjelpeinstans. (Myhre Lie, 2011, ss. 60-61) Årsaken til at jeg har valgt denne typen forebyggingsstrategi er at bruk av narkotika har sitt utspring fra en årsak på et personlig plan hos individet. Etter min oppfatning vil derfor personorientert forebygging være best egnet til å forebygge bruk av narkotika blant ungdom.

Jeg har også valgt å presentere, beskrive og drøfte tiltakene ungdomskontrakt, samarbeid med skolen og bekymringssamtalen i hoveddelen av oppgaven. Disse nevnte tiltakene er alle implisert under personorientert forebygging og er derfor egnet til å forebygge bruk av narkotika. Ungdomskontrakter er valgt fordi jeg ønsket å se nærmere på et tiltak som plasserer seg mellom straff og rehabilitering. Samarbeid med skolen er valgt, fordi majoriteten av norske ungdommer mellom 15-20 år tilbringer store deler av hverdagen sin på skolen. Skolen kan derfor fange opp ungdommer som er i risikozonen for å utvikle et narkotikaproblem. Bekymringssamtalen er et egnet hjelpemiddel til å oppdage og påvirke de bakenforliggende årsakene til at den enkelte ungdom bruker narkotika. Den vil også kunne hjelpe politiet med å indentifisere risikoungdom og henvise de til rette hjelpeinstanser.

Ungdom

I denne oppgaven definerer jeg ungdom til å være representanter for begge kjønn i alderen 15-20 år. Årsaken til at jeg har valgt ungdom i denne oppgaven er at jeg ønsker å se nærmere på hvordan politiet kan forebygge bruk av narkotika blant denne gruppen i samfunnet.

Ungdomstiden er også en sårbar tid, som nevnt i innledningen, med flere risikofaktorer for å utvikle rusmisbruk. Ut i fra egne erfaringer fra praksisåret mitt i politiet har jeg fått kunnskap om at narkotikamisbruket ofte starter i ungdomsårene. Jeg ønsker derfor å se på tiltak som kan gjøre at politiet griper inn i en tidlig fase i rusmisbruket hos ungdommene.

2. Metode

Jeg har valgt en teoretisk oppgave. En teoretisk oppgave er valgt, fordi jeg i starten av datainnsamling fant mye teoretisk data som omhandlet problemstillingen og temaet mitt. En teoretisk oppgave innebærer at jeg belyser problemstillingen ut i fra eksisterende teori.

Vi bruker ofte ordet metode om fremgangsmåte. Det er vanlig å skille mellom to hovedtyper av metode: kvalitativ og kvantitativ. Ved en kvalitativ metode går den enkelte som skriver en oppgave i dybden på et smalere felt. Datamaterialet blir samlet inn ved observasjoner, intervjuer eller ved en analysering av en tekst. Motsetningen er kvantitativ metode hvor der er mer undersøkelse i bredden, men relativt få spørsmål og begrensede svaralternativer. I denne type metode har også problemstillingen gjerne mer presise formuleringer om antatte sammenhenger enn kvalitative studier. (Andersen, Valg av forskningsmetode)

Jeg har valgt en kvalitativ metode i denne oppgaven fordi de er en metode som er egnet til å

komme nær problemstillingen og bak den ytre atferden. Det er også en metode som er egnet til å gi underliggende årsakssammenhenger, verdipremisser og dybdeinformasjon om problemstillingen. Ved å bruke en kvalitativ metode vil også kvantiteten av data vurderes som mindre viktig enn kvaliteten. (Garsjø, 2001)

I mitt arbeid med datainnsamling til oppgaven har jeg benyttet meg av søk på internett etter rapporter og dokumenter som er relevante for min problemstilling og mine temaer. Jeg har også benyttet politihøgskolens bibliotek til å finne relevant litteratur. I tillegg til dette har jeg også fått råd fra min veileder om hvordan jeg skal gå frem i datainnsamlingen. Når det gjelder validitet har jeg prøvd å fange opp de mest gyldige og relevante dataene for min problemstilling.

Jeg har hatt et kritisk syn på hvilke kilder jeg har brukt i forhold til troverdighet, objektivitet, nøyaktighet og egnethet. Store deler av min litteratur er fra justis- og politidirektoratet, sosial- og helsedirektoratet, samt lærebøker som er pensum på politihøgskolen. Disse er høyt pålitelige og troverdige aktører i det norske samfunnet.

Jeg har brukt noe statistikk i oppgaven min. Når jeg henviser til statistikk har jeg vært klar over ulike feilkilder, for eksempel at i spørreundersøkelser kan utvalget ha svart bevisst/ubevisst feil på spørsmål. Når det gjelder kriminalitetsstatistikk kan det være feilkilder i forhold til mørketall, anmeldelsestilbøyelighet og registreringsrutiner.

3. Amfetamin og Cannabis

3.1 Amfetamin

Amfetamin er et sentralstimulerende stoff. Bruk av stoffet påvirker hjernen, hjertet, lungene og andre organer. Ved lavere doser fører bruken til følelse av våkenhet, økt pulshastighet og åndedrett, foruten økt blodtrykk og vanligvis utvidede pupiller. Følelsen av økt energi, velvære og manglende søvnbehov er typisk for amfetaminbruk. Brukeren kan også innbille seg å være overlegen både fysisk og psykisk. (Sosial- og helsedirektoratet Avd. rusmidler, 2004, s. 3)

På den ene siden har bruk av amfetamin etter mitt syn flere positive effekter. Følelsen av økt energi, velvære og manglende søvnbehov er ønskelig for de fleste individer. En ungdom jeg møtte i praksisåret fortalte at spenningen og kicket var en av årsakene til at han prøvde

amfetamin for første gang. På den andre siden kan bruk av amfetamin føre til både fysiske og psykiske skadevirkninger.

Langtidsvirkninger oppstår etter gjentatt bruk over lang tid. Fordi amfetamin nedsetter appetitten, vil kroniske brukere spise for lite og ofte utvikle sykdommer som har sammenheng med vitaminmangel og dårlig ernæring. Søvnløshet og det faktum at amfetamin i større mengder har hallusinogene virkninger, vil kunne bidra til å utvikle amfetaminpsykose. (Sosial- og helsedirektoratet Avd. rusmidler, 2004, s. 3)

3.2 Cannabis

I en rapport hentet fra Sosial og helsedirektoratet omtales det at virkningen av cannabis kan variere sterkt og avhenger til dels av mengde stoff, innhold av THC og delvis av personlighetstypen til brukeren. Ved bruk av stoffet kan noen oppleve økt gledes følelse og pratsomhet. I motsetning til dette kan noen kjenne mest ubehag med kvalme og svimmelhet. Selv med små doser vil oppmerksomheten og avstandsbedømmelsen svekkes. Akutte depresjoner, angst eller forfølgelsesforestillinger forekommer også, avhengig av sinnstilstand, mengde stoff og innhold av THC. (Sosial- og helsedirektoratet Avd. rusmidler, 2004)

Det såkalte amotivasjonssyndromet har vært tillagt cannabisstoffene. Syndromet utvikler seg særlig hos unge, mottakelige individer, og arter seg som likegyldighet, apati, nedsatt konsentrasjonsevne, nedsatt toleranse for skuffelser og uvilje til å gi seg i kast med nye oppgaver. Cannabis har en dempende, sløvende effekt og omfattende bruk over tid kan gi brukeren sløvhetstilstander. (Sosial- og helsedirektoratet Avd. rusmidler, 2004, s. 16)

I løpet av praksisåret mitt var jeg på ransaking hos en ung gutt på 18 år, som hadde testet positivt på cannabis etter et trafikkuhell. Han hadde rom i andre etasje hjemme hos foreldrene. På dette rommet fant vi femten store brusflasker med urin. Gutten fortalte at han ikke orket å gå helt ned i 1 etasje på toalettet og urinerte derfor i flasker på rommet sitt. Faren til gutten fortalte i tillegg at gutten hadde sluttet på jobben sin og i tillegg sluttet å reise på besøk til venner. Denne utviklingen hadde skjedd etter at faren fikk kunnskaper om guttens cannabisbruk. Videre fortalte han at gutten satt på rommet sitt hele dagen. Gutten fortalte at han røykte cannabis hver dag. Dette illustrerer de ytterlige skadevirkningene, utover de psykiske og fysiske, som beskrevet i avsnittet over.

4. Personorientert kriminalitetsforebygging.

4.1 Personorientert kriminalitetsforebygging

Personorientert kriminalitetsforebygging tar sikte på å påvirke de bakenforliggende årsaker til at et individ begår lovbrudd. Personorientert forebygging skal hindre at barn og unge begår lovbrudd. Politiet jobber ikke med de dypereleggende årsakene til kriminaliteten, men isteden med symptomer på rusbruk og annen problematferd. Politiets personorienterte arbeid handler også om å avdekke og analysere ungdomsmiljøer som begår eller har stor risiko for å begå kriminalitet. Politiet har en viktig rolle i forhold til å identifisere risikoungdom, og henvise dem til rette hjelpeinstanser. (Myhre Lie, 2011, ss. 60-61)

Politiet skal i den personorienterte forebyggingen hindre at individer begår lovbrudd ved å påvirke de bakenforliggende årsakene. Denne metoden skiller seg fra situasjonell forebygging som er «å gjøre noe med selve situasjonen hvor de kriminelle handlingene utløses. Dette ved å gripe inn i situasjonen og manipulere ulike elementer i situasjonen, kan motivasjonen til å utøve en ulovlig handling reduseres, slik at potensielle lovbrøyttere unnlater å gjøre noe ulovlig» (Bjørgero & Carlsson, 1999, s. 11). Eksempler på situasjonell forebygging er adgangskontroller, belysning i parker, salg bak disk og overvåkningskamera

Justisdepartementets handlingsplan «sammen mot barne- og ungdomskriminaliteten» beskriver politiets rolle på denne måten:

Politiet har en sentral rolle og et viktig ansvar i arbeidet mot barne- og ungdomskriminaliteten. Politiet kan gjennom analyse- og registeringsverktøy, observasjoner og kontakt i barne- og ungdomsmiljøene avdekke uheldige miljøer under utvikling og skaffe oversikt over den registrerte barne- og ungdomskriminaliteten. Basert på lokaleforhold er politiets rolle primært å gjøre andre oppmerksomme på unge med slik atferd, skrive situasjonsrapporter og ha en aktiv rolle for å bidra til at disse får nødvendig oppfølging av rette organer. (Justis og politidepartementet, 2005, s. 14).

Politiets oppgave innenfor personorientert forebygging er som nevnt å finne symptomer til ungdommen som bruker narkotika gjennom å avdekke og analysere enkeltungdom og ungdomsmiljøer. Politiets rolle er ikke å arbeide med behandling av ungdommer som bruker

narkotika, men å oppdage symptomer på rusmiddelbruk og identifisere ungdommer som bruker narkotika. Politiet har verken ressurser eller kunnskap til å drive med behandling av rusmiddelbruk. Politiets oppgave blir derfor å overlate behandlingen til samarbeidsaktører som har kompetanse innenfor dette området. Justis- og politidepartementet skriver i sin rapport «Sammen mot barne- og ungdomskriminalitet» at politiet skal primært bidra med informasjon som kan danne grunnlag for andre aktørers oppfølging. (Justis og politidepartementet, 2005, s. 82)

4.2 Utfordringer knyttet til bruk av personorientert forebygging

Elisabeth Myhre Lie beskriver i sin bok «I forkant» at hun observerte i et samarbeidsmøte mellom politi og barnevern at de var uenige om hvordan man skulle håndtere en ungdom som brukte narkotika. Den politiansatte fortalte at det var viktig å påvise om ungdommen brukte narkotika for at barnevernet skulle komme i posisjon for å hjelpe. (Myhre Lie, 2011, s. 88).

Ansatte i hjelpetiltak som skolen, barnevernet, barne- og ungdomspsykiatrien har ikke kunnskap og kompetanse til å observere ungdommer som er i risikozonen og eksperimenteringsfasen med narkotika. Det er politiet som er i kontakt med ungdommen på ulike arenaer som ungdomsfritidsklubber, privatfester, utestedet, kjøpesentre og på gaten. Politiet kan med sin kunnskap finne symptomer og identifisere ungdommer som er påvirket av narkotika. Blir utfallet at politiet klarer å påvise at ungdommen er påvirket eller er i besittelse av narkotika kan politiet sende bekymringsmelding til barnevernet. Videre kan barnevernet sette inn hjelpetiltak i fritiden og skolen, samt henvise til sosiale myndigheter og barne- og ungdomspsykiatrien. Dette for å hjelpe ungdommen til en lovlydig og bedre fremtid.

En del av politiets forebyggende virksomhet handler om å uroe ungdom, for eksempel ved bruk av «stopp og sjekk» metoden for å kontrollere om ungdommer er påvirket av narkotika.

Stopp og sjekk metoden blir beskrevet av flere forskere (bla Finstad 2000, Solund 2007) Metoden innebærer at politiet stopper og snakker med enkelte personer, gjerne narkotikabrukere og mennesker som politiet kjenner igjen som noen som begår kriminalitet. Stoppen kan føre til ransaking og eventuelt arrestasjon. Politidirektoratet (2003) påpeker at stopp- og sjekk metoden ikke er hjemlet i norsk lov. (Myhre Lie, 2011, s. 88)

På den andre siden kan også politiet bruk av «stopp og sjekk metoden» føre til at ungdommen blir stigmatisert og sett på som et avvik. Stempeling innebærer at man defineres som avviker av andre, mens stigmatisering innebærer at man opplever seg selv som avviker og går inn i avvikerrollen. I dette tilfellet kan en ungdom som blir stoppet og sjekket av politiet bli stemplet som en narkoman. Han vil derfor bli sett på som en avviker av andre.

Definisjoner av en avviker er alltid sosialt bestemt. Et svar på spørsmålet om hvorfor visse former for atferd defineres som avvik, kan besvares med at atferden er farlig, skadelig og må bekjempes. (Hauge, 2011, s. 81) Tidligere i oppgaven beskrives det at cannabis og amfetamin har flere skadevirkninger og gjennom flere handlingsplaner til politiet er det et hovedmål at narkotika skal bekjempes. Dette kan gi svar på hvorfor en narkoman blir sett på som en avviker.

4.3 Proaktivt og reaktivt politiarbeid

I strategiplanen for forebyggende politiarbeid (POD, 2003-2008) skilles det mellom proaktivt og reaktivt politiarbeid. (Edvisen, 2009, s. 18). Proaktivt forebyggende arbeid kan beskrives som at politiet iverksetter tiltak før lovbruddet skjer. Det kan eksempel være foredrag på skoler for å informere om konsekvenser og skadevirkninger av narkotikabruk. Foredrag på skoler vil jeg komme tilbake til under overskriften «*samarbeid med skolen*» i hoveddelen av oppgaven. Reaktivt forebyggende politiarbeid er et hendelsesstyrt tiltak som settes i verk etter at lovbruddet har skjedd. Edvisen definerer dette i sin bok ordenstjeneste som «*Innsats for å løse, oppklare eller hindre gjentakelse av et problem eller en situasjon som har oppstått*» (Edvisen, 2009, s. 18) Et eksempel på reaktivt politiarbeid er bekymringssamtale med en ungdom etter han har blitt tatt for bruk av narkotika. Politiet vil i dette tilfellet sette inn en innsats for å løse og hindre gjentakelse av narkotikabruket ved hjelp av bekymringssamtalen. Bekymringssamtalen er omtalt i hoveddelen av denne oppgaven.

Innenfor politiets forebyggende arbeid er det også et skille mellom generell, sekundær og tertiær forebygging. Generell forebygging retter seg mot alle i en kategori, for eksempel et foredrag om narkotika for en hel skoleklasse. Sekundær forebyggingen retter seg i større grad mot spesifikke grupper eller individer. Den siste inndelingen som blir kalt tertiær forebygging er spesifikke tiltak og behandling som retter seg mot individer og grupper som har utvist kriminell atferd for å forebygge gjentakelser av lovbruddet. (Bjørge & Carlsson, 1999). Et eksempel på denne typen forebygging er ungdomskontrakter som er et samarbeid mellom politi og andre offentlige etater for å forebygge gjentakelse av narkotikalovbruddet.

5. Ungdomskontrakter

«En liten smekk på hånda er bedre enn å få den skutt av», Lars, 17 år. På ungdomskontrakt. (Egge, 2006, s. 7)

5.1 Prøveprosjekt med ungdomskontrakter

Marit Egge har vært prosjektleder og har sammen med representanter fra forskningsavdelingen på Politihøgskolen gjennomført en evaluering av et prøveprosjekt på bruk av ungdomskontrakter. Ungdomskontrakter er en alternativ reaksjonsform rettet mot unge lovovertredere. Justis- og politidepartementet har gjennomført et prøveprosjekt i syv norske byer i tidsperioden mai 2001 til desember 2003. Ungdomskontrakter er rettet mot ungdom mellom 15-18 år. Ungdomskontrakt innebærer at det umiddelbart etter oppklaringen av et lovbrudd blir inngått en avtale mellom ungdommen og foreldrene på den ene siden og politiet og kommunen på den andre. (Egge, 2006, s. 7)

5.2 Rehabilitering og straff

Hovedoppgaven, hva gjelder kontraktens innhold, har vært og utforske rommet mellom rehabilitering og straff, ved å forene kravet til allmennpreventive hensyn på den ene siden, og marginaliserte ungdommers behov for individuelle reaksjoner på den andre. (Egge, 2006) I Norges offentlige utredninger nr. 15 fra 2008 om «Barn og straff» har det blitt rettet kritikk mot rehabiliterende tiltak ved at de er kontrollerende, tidskrevende og kanskje stressende, som derfor fører til at det kan oppleves som straff. Videre retter kritikken seg mot at behandlingen ikke har hatt en tilstrekkelig avskrekkende effekt, og ikke var en egnet kompensasjon for skyld, samt at den var for usikker i forhold til å beskytte allmennheten og kostnadskrevende. (Norges offentlige utredninger, 2008, s. 49).

I Norges offentlige utredningers rapport om «barn og straff» beskrives det at lovbrøyttere som får rehabiliterende behandling har en redusert gjennomsnittlig tilbakefallsprosent sammenlignet med de som ikke får et slikt tilbud. (Norges offentlige utredninger, 2008, s. 51) Dette betyr at ungdom som ikke får tilbud om rehabiliterende behandling har større vanskeligheter med å bryte ut av narkotikamiljøet. Spørsmålet blir da hvor mye en narkotikamisbruker koster samfunnet i forhold til kostnader knyttet til behandling og rehabilitering av en som bruker narkotika. Stoltenberg utvalget skriver at ingen vet hva

rusavhengighet koster samfunnet. I 2010 brukte staten og kommunen til sammen rundt 5 milliarder kroner direkte til rusfeltet. Da er ikke sosiale stønader, trygdeytelser eller kostnader som følge av kriminalitet tatt med. Penger er likevel bare en liten av omkostningene med rusavhengighet. De menneskelige belastningene kan ikke måles i kroner og øre.

(Stoltenbergutvalget, 2009).

Videre skriver Stoltenberg utvalget at narkotikaavhengighet er medisinsk og psykososialt komplisert å behandle. Man skal behandle avhengigheten, men den enkelte skal også få hjelp til å ta tak i selve livet. Blant annet hjelp til å få et sted og bo, forhold til venner og familie, komme i utdanning eller jobb, få orden på kosthold og ta tak i gjeldsproblemer.

(Stoltenbergutvalget, 2009, s. 10). Det er derfor det er viktig å komme inn med hjelpetiltak i en tidlig fase hos ungdommene som bruker narkotika. Har den aktuelle ungdommen kommet på kollisjonskurs i boligmarkedet, sitt forhold til venner og familie, kommet utenfor på skolen eller i arbeidsmarkedet og har store gjeldsproblemer, blir politiet og andre offentlige etaters kamp for å hjelpe desto vanskeligere.

5.3 Vilkår og innhold i ungdomskontrakter

Marit Egge diskuterer ulike vilkår og innhold i kontrakten. Hun mener det alltid skal tas med som et vilkår at den enkelte ungdom i kontraktstiden og prøvetiden ikke begår nye straffbare forhold. Det er politiet som har ansvar for å følge opp at dette vilkåret opprettholdes. Videre skal det være klare komponenter i kontrakten som bidrar til rehabilitering av ungdommen, som de kommunale myndighetene har ansvar for. Slike vilkår kan være krav om skolegang, krav om deltakelse i arbeidslivet, krav om kontroll av rusbruk, krav om bruk av fritid, tilbud om hjelp med skolegang, arbeid, boforhold og familieproblemer. (Egge, 2006)

Vilkårene og hensikten ved ungdomskontrakter viser at det ikke bare er et hovedfokus på at den enkelte ungdom skal bli rusfri, men også et fokus på at ungdommen skal få orden på andre området i livet ved blant annet skolegang, arbeid, fritidsaktiviteter og sosiale aktiviteter. Dette underbygger Stoltenberg utvalgets utsagn om at narkotikaavhengighet er medisinsk og psykososialt komplisert å behandle. Man skal behandle avhengigheten, men den enkelte skal også behandle endringspunkter og reetablere både strukturer og relasjoner knyttet til arbeidsliv, skole, fritid, foreldre og venner. Vilkårene og innholdet i ungdomskontrakten gjør at dette er mulig å oppnå. Dette gjøres ved at både rusproblemet og andre problemområder i livet behandles gjennom ungdomskontrakter.

5.4 Problemstillinger og utfordringer knyttet til bruk av ungdomskontrakter

Det er flere utfordringer knyttet til bruk av ungdomskontrakter. Dette gjelder både strukturen til politiet og kommunen, overgangen fra grunnskolen til videregående skole, samt samarbeid og taushetsplikt. Når det gjelder struktur er det store ulikheter på den strukturelle oppbygningen til hvert enkelt politidistrikt og kommune. Hvert politidistrikt har store ulikheter på hvordan man har organisert etterforskning, forebyggende arbeid og påtalesektoren. I tillegg har hver kommune organisert ungdoms – og familiearbeidet på ulike måter. Skolen blir betegnet som den gode hjelper for å få til en god kontrakt. Problemet med skolen er at så lenge eleven går på ungdomskolen vil det være et kommunalt ansvar, videre blir ansvaret fylkeskommunalt når eleven starter på videregående skole. Dette kan skape problemer i overføringen i ansvarsområdet fra kommunen til fylkeskommunen. . (Egge, 2006)

Taushetsplikten kan også bli en hindring for samarbeid og skape konflikter mellom offentlige etater. Hensikten med taushetsplikt er at den skal beskytte et individ mot at uvedkommende får tilgang til personopplysninger. I prosjektet til Egge ble det brukt et aktivt samtykke fra ungdommen selv og foreldrene, først når prosjektet ble lansert som et mulig tiltak. Problemet knyttet til taushetsplikt oppstår først og fremst i drøftingssaker. En drøftingssak betyr at det ikke er startet en aktiv ungdomskontrakt, men de ulike offentlige etatene sammen med politiet drøfter om en aktuell ungdom er egnet for ungdomskontrakt. (Egge, 2006, s. 77)

Skolen har også misbrukt informasjon ved å stille strengere krav til kontraktsungdom enn til andre ungdom. Egge viser til at hun har sett eksempler på at kontraktsungdom har måttet følge opp reglementet utover det som er vanlig, at fravær blir registrert meget nøye, og at toleransen for språkbruk og atferd, for sen innleveringer av lekser/oppgaver er blitt lavere enn for resterende elever. I tilfeller har dette gått ut over kontraktungdoms mulig til å gjennomføre og fullføre utdannelsen. (Egge, 2006, s. 77) Et annet syn på dette kan være å se på om det er naturlig at det stilles strengere krav og at toleransen er lavere for kontraktsungdom. Ungdom som har fått ungdomskontrakt som alternativ straffereaksjon, er ungdommer som trenger hjelp til å få livet på rett kjøll. Det kan derfor være naturlig at disse blir ekstra kontrollert i skolen.

6 Politiet og skolens forebyggende samarbeid.

6.1 Politiets samarbeid med skolen

Samarbeidet mellom politi og skole er ment å effektivisere begge etaters forebyggende arbeid. Politiets samarbeid med skolen innebærer blant annet at politiet underviser på skolen om

lovbrudd og konsekvenser. Skolen og politiet ser også de foresatte som viktige samarbeidspartnere. (Myhre Lie, 2011). Skolen kan også fange opp ungdommer som er i risikozonen for å utvikle et narkotikaproblem. Siden de unge tilbringer mye tid på skolen og derfor har skolen en mulighet for å fange opp faresignaler og gjøre noe med dette. Ola Erstad skriver om skolens muligheter til å fange opp faresignaler: *«En vil lære elevene å kjenne, og dette gjelder også deres hjemmesituasjon. Slike observasjoner utgjør det beste instrument samfunnet har for å forutsi hvordan unge mennesker kommer til å klare seg som voksne»*. (Erstad, 1997, s. 170)

Cannabis som jeg har omtalt tidligere i oppgaven har en del symptomer hos unge. Noen eksempler på dette er likegyldighet, nedsatt apati, nedsatt konsentrasjonsevne, nedsatt toleranse for skuffelser og uvilje til å gi seg i kast med nye oppgaver. Cannabis har også en dempende, sløvende effekt og omfattende bruk over tid kan gi vedkommende sløvhetsstilstander. (Sosial- og helsedirektoratet Avd. rusmidler, 2004). En observant lærer vil kunne legge merke til endringer hos en av sine elever. Det nevnte kjennetegnene som likegyldighet, konsentrasjonsevner, uvilje til å kaste seg med nye oppgaver og sløvhetsstilstander bør kunne oppdages i skolehverdagen.

6.2 Undervisning i skolen

Jeg var i praksisåret med på et foredrag om narkotika på en ungdomsskole. Vi gjennomførte et foredrag i skoletiden for elever og et foredrag på kveldstid for foreldre. Hovedfokuset i foredraget var å gi ungdommen og foreldrene informasjon, samt gjøre de bevisste på konsekvenser av narkotikabruk. Særlig informasjonsdelen er særlig nyttig for foreldrene. Flertallet av foreldrene har ingen kunnskaper i forhold til de fysiske, psykiske og sosiale endringene og symptomene på narkotikabruk.

Fremvisninger av bilder som viser narkotiske stoffer og brukerutstyr er et godt verktøy for venner og familie, som har en mistanke om bruk av narkotika hos en nær betjent. Foreldre og venner er i primærsosialiseringen til den enkelte ungdom og er i mye større grad enn politiet tilstede i ungdommens hverdag. Klarer politiet å øke venner og foreldres kunnskap om narkotika, kan disse i større grad melde om bekymringer om symptomer på narkotikabruk videre til politi og barnevern. En problemstilling og en erfaring innenfor dette området er hvilke foreldre som møter opp på disse foredragene. De aktuelle foreldrene til ungdom med atferdsproblemer og de som står i fare for å utvikle et narkotikamisbruk er kanskje akkurat de foreldrene som velger å bli hjemme.

I boken «RUS» av Hans Olav Fekjær beskrives den kunnskapsbaserte rusopplysningen i skolen. Rusopplysningen i skolen er en primærforebyggingsform ved at den retter seg mot hele skolen, eventuelt hele skoleklasser. Den skiller seg fra sekundærforebyggingen som retter seg mot risikogrupper. Verdens mest brukte rusopplysningsprogram er det amerikanske DARE (Drug Abuse Resistance Education). Dette innebærer at det er politiet som kommer til skolen for å undervise om rus. Forskningsresultatene har hovedsakelig vært negative ved at advarslene om rusbruk har vært overdrevne. For eksempel har en politimann har stått og fortalt at bruk av cannabis lett fører til bruk av heroin. Dette kan føre til at ungdommen mister tilliten til hele undervisningen og avviser det hele. Som et alternativ foreslås det at søkelyset må være på de kortsiktige skadevirkninger.. (Fekjær, 2009, s. 327).

Et poeng som politiet kan ta med seg i sin undervisning i skolen er opplyse om antall som bruker og ikke bruker rusmidler. Dette med bakgrunn i den såkalte «majoritetsmisforståelsen». Flere ungdommer skryter av egen rusbruk og mediene blåser opp narkotikabruken. Derfor har flere studier vist at de fleste ungdommer er av den oppfatning at flertallet bruker mer rusmidler enn de selv gjør. (Fekjær, 2009). Selv om studier viser at ungdom har en misoppfatning av andres bruk av narkotika, kan det bli en utfordring for politiet å fremlegge riktige tall. Politiet kan selvfølgelig vise til spørreundersøkelser til Sirius og statistikk fra beslagsrapporter deres. Allikevel vil de være store mørketall fra både beslag statistikken til politiet og spørreundersøkelsene.

6.3 Bruk av narkotikahund på skolen som forebyggende tiltak

Det har over lengre tid vært uenigheter blant jurister, politiledere og jurister om bruk av narkotikahund på skoler, som et forebyggende tiltak. I en artikkel på publisert på p4.no har bruken av narkotikahund på skolen blitt tatt opp til diskusjon. Andre Oktay Dahl, andre nestleder i stortingets justiskomite uttalte følgende

Narkotikahunder bør brukes mer aktivt i det forebyggende arbeidet på skoler over hele landet. Dette gjøres i Oslo, hvor det er blitt inngått en avtale mellom skolene og politiet. Mange andre politidistrikter vil ikke bruke denne ordningen fordi det er juridisk uklart i forhold til ransakning. Når oslopolitiet ankommer skolene kan elever forlate klasserommet før hunden sleppes inn og dermed blir kontrollen frivillig. Jeg tror alle vil at vi sørger for at ungdom ikke havner i det helvete som narkotikamisbruk

er, og at man får narkotikafrie skoler. Derfor bør regjeringen komme med et klarere regelverk, slik at man forebygger at det foregår narkotikaomsetning og misbruk i norske skoler (Sommerset, 2012).

På grunnlag av alle uklarhetene rundt bruk av narkotikahund har Kai Spurkland på vegne av PHS forskning i 2012, skrevet en rapport om utredning om narkotikahund. Bruk av narkotikahund på skoler kan tenkes gjennomført på mange måter og med ulike begrunnelser. Spurkland ser nærmere på undersøkelser av elever som befinner seg på skolens område og deres personlige eiendeler. Riksadvokaten behandlet spørsmålet om bruk av narkotikahund på skole etter en klage mot politiet etter en narkotikaaksjon med hund i 1996. Riksadvokatens konklusjon er i samsvar med det politimetodeutvalget uttrykker i NOU 2004:6 hvor det heter (s. 47): «Etter utvalgets oppfatning må samtykket i noen grad kunne tjene som hjemmelsgrunnlag for forebyggende tiltak». (Spurkland, 2012, s. 59). Dette betyr at ransakning med hund på en skole er lovlig hvis elevene selv samtykker til denne undersøkelsen.

Politiets metodebruk om at ungdom kan forlate klasserommet før narkotikahunden sleppes inn kan lett føre til stemping av ungdom som forlater klasserommet. Hauge definerer stemping som den prosessen som leder til at en person utpekes og merkes på en vanærende måte. Et menneske defineres som en avviker av andre mennesker. (Hauge, 2007, s 300). De aktuelle ungdommene som forlater klasserommet kan bli stemplet som narkotikamisbrukere av medelever. Dette kan føre til at ungdommen bestemmer seg for å bli i klasserommet og dermed blir utpekt av politiet. Derfor bør politiets bruk av narkotikahund på skolene revurderes og gjøres på en måte slik at ingen blir stemplet av medelever, og dermed definert som avviker.

Likevel har politiets bruk av narkotikahund på skolene en forebyggende effekt.

Narkotikaomsetning og misbruk på skolene gjør at tilgjengeligheten og etterspørselen etter narkotika blir større. Dette er en farlig utvikling i forhold til nyrekruttering av medelever på skolene. Derfor kan politiets tilstedeværelse og bruk av narkotikahund på skolen bidra til å fjerne tilgjengeligheten og etterspørselen på skolen.

7 Bekymringssamtalen

Bekymringssamtalen er et egnet hjelpemiddel til å oppdage og påvirke de bakenforliggende årsakene til at den enkelte ungdom bruker narkotika. Samtalen vil også kunne hjelpe politiet med og indentifisere risiko ungdom og henvide de til rette hjelpeinstanser.

7.1 Innledning og forord

Vidar Refvik skriver følgende i forordene til politidirektoratets veiledning til bekymringssamtalen:

«En god dialog er politiets viktigste verktøy i møter med mennesker, og situasjonen legger ofte rammen for hvordan vi lykkes når vi snakker sammen. Dialog er et viktig verktøy både for å løse konflikter og for å skape forståelse og tillit. Når barn og unge har kommet i, eller står i fare for å komme i konflikt med loven, er det viktig med forståelse for årsakssammenhengene. Det blir avgjørende å skape en arena hvor man kan snakke godt sammen for å kartlegge situasjonen, slik at man kommer frem til en felles forståelse for hva som er problemet. Først da kan vi begynne å jobbe for endring mot det positive. (Politidirektoratet, 2011, s. 3)

Et forelegg på 5000 kroner for bruk av narkotika i posten vil svi økonomisk for den enkelte ungdom. Likevel vil de bakenforliggende årsakene til narkotikabruket, endringsmotivasjon og konsekvensene av narkotikabruket være et uskrevet kapittel. For politiet vil nøkkelen være å finne årsakene til at ungdommen eksperimenterer med narkotiske stoffer. De kan være alt fra mangelfull fritid og spenning, problemer på jobb eller skole, problemer med familie eller venner, mangelfull selvtilit eller dårlig selvbilde. Politiet bekymringssamtale er et godt verktøy for å snakke om eventuelle problemer og årsaker til at ungdommen bruker narkotika. Det vil også gi politiet muligheten til å snakke med ungdommen og foresatte om konsekvenser av narkotikabruk, reflektere rundt fremtiden til ungdommen, samt finne indre motivasjon hos ungdommen til endring i rusvanene.

7.2 Gjennomføring av en bekymringssamtale

Ettersom målet er å stanse et negativ atferdsmønster hos barn og unge, bør en se helhetlig på ungdommens situasjon for å gjøre best mulig vurderinger i forhold til hva som bør gjøres videre. Denne vurderingen bør ungdommen og de foresatte involveres i for å skape eierforhold, motivasjon for og opplevelse av deltakelse i egen utvikling (Politidirektoratet, 2011, s. 15) .

«Bekymringssamtalen er trolig mest virkningsfull for de ungdommene som anerkjenner samfunnets normer. For de ungdommene som lever i en protestkultur, vil politiets bekymringer trolig ikke oppleves som like relevante». (Myhre Lie, 2011, s. 108)

Jeg var observatør i en bekymringssamtale i praksisåret mitt. Bakgrunnen for bekymringssamtalen var at en 18 år gammel gutt hadde kjørt bil og krasjet i narkotikaruset tilstand. Problemet var ungdommens syn på narkotika og spesielt cannabis. Han fortalte at livet hans hadde endret seg etter en guttetur til Nederland noen måneder tidligere. Han var svært opptatt og opplyst om legaliseringsdebatten rundt cannabis og hadde et ensidig syn på denne debatten. Han kunne ikke forstå verken politiet eller foreldrenes syn på cannabis, samt konsekvenser av bruket og framtidsutsikter. Cannabisrusen ga han en bekymringsfri hverdag og oppfylte hans ønske om å «leve i nuet», til tross for at han hadde sluttet på skole og jobb etter debuten med det narkotiske stoffet. En god bekymringssamtale handler om å overbevise og ikke overtale. Det vil si at dialogen med politiet skaper en indre motivasjon hos ungdommen for å endre atferd. (Myhre Lie, 2011). Ønsker ungdommen selv ikke å endre atferd vil dette som omtalt skape problemer både i forhold til politiets hensikt og nytteverdi av bekymringssamtalen.

Psykolog Halvor Øvereide er opptatt av at voksne må tilstrebe at samtalen med ungdommen skal være preget av en dialog fremfor en monolog. Det er gjennom dialog at den unge får innsikt i egen situasjon og ut fra dette kan endre det uheldig ved situasjonen. (Myhre Lie, 2011, s. 109)

I motsetning til ungdomskontrakt hvor det formelt gjøres klare skriftlige avtaler på vilkår som ungdommen må overholde, er bekymringssamtalen mer uformell og fri. Bekymringssamtalens hovedpoeng er å få ungdommen til å reflektere rundt egen situasjon, samt gjennom dialog å kartlegge og identifisere risiko- og beskyttelsesfaktorer i vedkommendes liv i forhold til bruk av narkotika. I tillegg er et viktig poeng å overbevise og få ungdommen til å få en indre motivasjon til positiv endring.

8. Avslutning

Det er viktig å trekke frem hvilken rolle politiet har i det forebyggende arbeidet mot bruk av narkotika. Politiets rolle er ikke å arbeide med behandling, men å oppdage symptomer og identifisere ungdommer som bruker narkotika. Politiet skal bidra med informasjon som kan danne grunnlaget for andre offentlige etater som har kompetanse til å arbeide med behandling. Politiets arbeidsmetoder med å avdekke ungdom og ungdomsmiljøer må gjennomføres uten at ungdommene blir stigmatisert og sett på som avvik.

For og lykkes er det hensiktsmessig å gripe inn i en tidlig fase av rusmisbruket hos ungdommen. Dette før ungdommene kommer på kollisjonskurs i jobb og boligmarkedet, ødelegger sitt forhold til venner og familie og utvikler gjeldsproblemer. Desto lengre den enkelte ungdom har kommet på kollisjonskurs med disse elementene, desto vanskeligere blir politiet og det andre offentlige etatens arbeid mot en rusfri fremtid.

Vilkårene og hensikten ved ungdomskontrakter viser at det ikke bare er et hovedfokus på at den enkelte ungdom skal bli rusfri, men også et fokus på at ungdommen skal få orden på andre området i livet ved blant annet skolegang, arbeid, fritidsaktiviteter og sosiale aktiviteter.

Når det gjelder politiets arbeid i skolen kan det trekkes frem at informasjonen om narkotika må berøre kortsiktige skadevirkninger i motsetning til skremselspropaganda som er overdreven og skal avskrekke ungdommene. Bruk av narkotikahund på skolen skal hindre misbruk og omsetting, samt dempe tilgjengeligheten og etterspørselen av narkotika i skolemiljøet. Metodene som politiet bruker bør revurderes og brukes uten at enkelte ungdommer blir stemplet av medelever.

Bekymringssamtalen vil kunne hjelpe politiet med å identifisere risiko ungdom og henvise disse til rette hjelpe instanser. Dialogen mellom politiet og ungdommene kan være med på å finne de bakenforliggende årsakene til narkotikamisbruket. Samtidig som det gjennom en dialog kan skapes enigheter om konsekvenser av narkotikabruk, refleksjon rundt fremtiden til ungdommen, samt finne en indre motivasjon til positiv endring.

I heftet til sosial- og helsedirektoratet beskrives det at bruk av amfetamin og cannabis har flere skadevirkninger. I tillegg er det etter legemiddeloven straffbart og bruke narkotika. Politiets bruk av personorienterte forebyggingsmetoder som ungdomskontrakter, samarbeid med skolen og bekymringssamtalen kunne bidra til at ungdommen får en rusfri fremtid uten utførelse av en kriminell handling, samt uten å påføre seg selv de skadevirkningene som de

omtalte narkotiske stoffene medfører.

9. Referanseliste

Sirus Russtat. (2012). Hentet Mai 1, 2012 fra Sirius:

http://statistikk.sirus.no/sirus/velocity?v=2&mode=cube&cube=http%3A%2F%2F172.16.1.4%3A80%2Fobj%2Fcube%2Fkap11.6_C1&study=http%3A%2F%2F172.16.1.4%3A80%2Fobj%2Fstudy%2Fkap11.6

Andersen, G. (Valg av forskningsmetode). *Nasjonal digital læringsarena*. [Hentet Mai 2], 2012 fra <http://ndla.no/nb/node/56937>

Bjørger, T., & Carlsson, Y. (1999). Forebyggende polititjeneste GU3 2008/2009. I Polithøgskolen, *Forebygging og bekjempelse av vold og kriminalitet - hovedstrategier* (ss. 1-17). Oslo: Aschehoug.

Edvisen, K. (2009). *Ordenstjeneste*. Høvik: Forlaget Vett & Viten.

Egge, M. (2006). *Forsøk med ungdomskontrakter*. Oslo: Polithøgskolen.

Erstad, O. (1997). Det kriminalitetsforebyggende siktemål. I Polithøgskolen, *Forebyggende politiarbeid GU3 2008/09* (ss. 66-99). Oslo: PHS-forskning.

Fekjær, H. O. (2009). *RUS*. Oslo: Gyldendal.

Garsjø, O. (2001). *Sosiologisk tenkemåte*. Oslo: Gyldendal.

Hauge, R. (2011). Stempling og stigmatisering. I *Hovedområde forebyggende oppgaver* (ss. 79-88). Oslo: Polithøgskolen.

Justis og politidepartementet. (2005). *Sammen mot barne- og ungdomskriminalitet 2005-2008*. Oslo: Justis og politidepartementet.

Kripos. (2011). *Narkotikastatistikk 2010*. Oslo: Kripos.

Lossius, K. (2011). *Håndbok i rusbehandling*. Oslo: Gyldendal.

Myhre Lie, E. (2011). *I forkant: Kriminalitetsforebyggende politiarbeid*. Oslo: Gyldendal.

Norges offentlige utredninger. (2008). *Barn og straff*. Oslo: Norges offentlige utredninger.

- Politidirektoratet. (2011). *Veileder for politiets bekymringssamtale*. Oslo: Politidirektoratet.
- Politiet. (2010, desember 1). *politi.no*. Hentet Mai 7, 2012 fra Konsekvensar av narkotikamisbruk:
https://www.politi.no/rad_fra_politiet/narkotika/misbruker/Tema_86.xml
- Sommerset, T. (2012, Mars 9). *P4.no*. Hentet April 03, 2012 fra P4.no:
<http://www.p4.no/story.aspx?id=454714>
- Sosial- og helsedirektoratet Avd. rusmidler. (2004). *Fakta om narkotiske stoffer*. Oslo: Sosial- og helsedirektoratet.
- Spurkland, K. (2012). *Utredning om narkotikahund*. Oslo: PHS forskning.
- Stoltenbergutvalget. (2009). *Rapport om narkotika*. Oslo: Helse og omsorgsdepartementet.
- Narkotikalistene (1979). Forskrift om narkotika. Hentet [14.04.2012] fra <http://www.lovdata.no/cgi-wift/ldles?doc=/sf/sf/sf-19780630-0008.html>
- Legemiddeloven(1994). Lov om legemidler. Hentet [09.05.2012] fra <http://www.lovdata.no/all/hl-19921204-132.html>

9.1 Selvvalgt pensum

- Egge, M. (2006). *Forsøk med ungdomskontrakter*. Oslo: Politihøgskolen. (114 sider)
- Politidirektoratet. (2011). *Veileder for politiets bekymringssamtale*. Oslo: Politidirektoratet. (28 sider)
- Fekjær, H. O. (2009). *RUS*. Oslo: Gyldendal.(382 sider)